

ראויים להקרבה, ונחשבים כמליקת חולין, כיון שצריך להביא תורים גדולים ולא קטנים, ובני יונה גדולים שעבר זמנן. לפי שצריך להביא בני יונה קטנים ולא גדולים, מדכתיב "בן יונה" ולא "מן היונה", וכן כתיב "תורים" ולא "בני תורים", ללמד שצריך להביא דווקא תורים גדולים ובני יונה קטנים. (4)

מלך עוף שיבשה גפה, שנתיבש כנף העוף, (5) ושנסמית עינה, שנחסרה

מליקה אלא בציפורן, וגם אין זה שחיטה, שהרי מולק על ידי ראש הסכין וחותר את השדרה והמפרקת עד שמגיע לסימן ונמצא "מחליד" שזה פסול בשחיטה, (2) או מלך חולין בפנים, ומליקה אינה שייכת בחולין כלל אלא בקדשים, וקדשים בחוץ, או שמלך קדשים בחוץ, ואין מליקה אלא בקדשים בפנים. (3)

ב-פז

ג. מליקה בעופות שאינם ראויים להקרבה:

מלך תורין קטנים שלא הגיע זמנן, ואינם

אלא החילוק הוא דבחולין בעי שחיטה ובקדשים בעי מליקה, ואם כן החסרון בחולין הוא במה שמלך ולא שחט. ועיי"ש עוד שדחה לומר דהפסול הוא משום דהוי חולין בעזרה]

4. תורין ובני יונה הם ב' מיני עוף שונים יעוין מלבי"ם ריש ויקרא], ומקור הדין דבעינן שיהיו תורים גדולים ובני יונה קטנים הוא בחולין כב ב ושם איתא דשניהם פסולים "בתחילת הציהוב", ופי' רש"י כשמתחילין לצהב כנפים שסביב צווארם דאינם כבר קטנים ועדיין אינם גדולים, והראוי להקרבה בתורים הוא "משיזהיבו", ופי' רש"י שיהיו כנפיהם גדולים ואדומין ומזהיבין כזהב, ובני יונה פסולין "משיצהיבו", וכשרים להקרבה רק משיעלעו, דהיינו שיהא דם מצוי בכשרם עד כדי שאם יתלש ממנו כנף יצא ממנו דם, אבל ביום הוולדם של בני יונה הם מאוסים ופסולין.

5. קיי"ל בעוף דפסול להקרבה כשהוא מחוסר אבר, ובמנ"ח מצוה רפ"ו ד' חידש דפסול בהמה במחוסר אבר הוא מטעם שאינה "תמים" מה שאין כן בעוף פסולו נתמעט מדכתיב מן העוף, ולפי"ז אם נולד העוף במומו כגון בגף אחת או בלי רגל אינו מום בעוף, וכמו כן מום שאינו גלוי אלא בפנים אף דהוי מום בבהמה כי

2. מלך בסכין. שיטת רש"י היא דאינה מליקה. וכן כתב בחולין כ א "ובכלי לא מיקריא מליקה דלא אשכחן בכלי דמיקריא מליקה". וברשב"א בחולין שם נחלק על רש"י, והוכיח מלשון הסוגיא שם דאף בסכין יש שם מליקה אף שמליקה פסולה היא. והגרי"ז בספרו [עמ' מ"ו] ביאר חילוק יסודי בין מליקה לקמיצה, דקמיצה היא עבודת יד ולא עבודת כלי, מה שאין כן מליקה, מצינו בסוגיא דחולין להכשירה אפילו אם נעשתה על ידי שן, דהיינו שאינה עבודת יד, אלא שאע"פ שאינה עבודת יד יש בה דינים של ימין וכו' אבל מליקה שלא בציפורן כגון על ידי סכין אין בה חסרון מצד דיני הכשר עבודה אלא שאינה נקראת כלל מליקה. ונפק"מ בדבר דאפילו לפי המבואר להלן סט א שמליקה באוויזין ותרגולין של חולין מועילה אליבא דר"מ לטהר אותם מטומאת נבילה, שם גם כן בעי מליקה בעצמו ולא על ידי כלי, אע"פ שאין זה שייך שם לדיני העבודה, אלא מצד שם מליקה.

3. כתב רש"י שהחידוש הוא, אע"פ שאין בפנים שחיטה לעוף.

ובכתבי הגרי"ז הקשה עליו דלכאורה אין בעוף חולין דין שלא יהא בפנים אלא בחוץ,

אך אם לא היה פסולו בקודש, שנפסל העוף קודם שבא לעזרה, כגון שהיה מחוסר אבר שאינו ראוי לקרבן או שנפסל משום שמליקתו אינה מליקה, (9) מטמא בבית הבליעה כיון שאינו ראוי לכלום ואם עלה למזבח ירד, ואינה מתרת שום איסור, ומטמאת כנבלת עוף.

גמרא

אמר רב: שמאל ולילה אין מטמאים בבית הבליעה. אם מלק בידו השמאלית או בלילה, נפסל בכך הקרבן, אך מועילה המליקה להוציא מידי טומאת נבלה. אך מליקה על ידי זר ופסיון, או שנמלקה בסכין ולא בצפורן, מטמאים בבית הבליעה, כיון שנפסל ולא מהני המליקה להוציא מידי נבלה.

עינה, (6) ושנקטעה רגלה, דהוי מחוסר אבר. כי אף על פי שאין כל המומין פוסלים בעופות, אבל מחוסר אבר פוסל בקרבן העוף. (7)

בכל המקרים הללו מטמא בבית הבליעה דלא הועילה מליקתן כלל, ואפילו אם עלו למזבח ירדו, משום שלא נפסלו בעזרה, וכיון שאין המליקה מתרת את האיסור לא הועילה גם להוציאן מידי טומאת נבלה.

זה הכלל: כל שפסולו בקודש, קדשים הראויים שבאו לעזרה בהכשר אלא שנפסלו בעבודותיהם, (8) אינו מטמא בבית הבליעה. שהמליקה מועילה להוציא מידי טומאת נבלה משום שהועילה מליקתן לכך שאם עלו על המזבח לא ירדו, ונמצאת מליקה זו מתרת את האיסור.

העוף. וכן נחלקו כך לעיל בדף לה ב. ובטהרת הקודש הביא מדברי הרשב"א דיבשה גפה אע"פ שלא נתלשה מגופה חשיב מחוסר אבר. ובראב"ד ביאר דהיינו דווקא בכנף כי זהו כל כוחו של העוף, וע"כ אף אם עדיין מחובר פסול.

8. שיטת רש"י דהיינו שכבר באה לעזרה בהכשר ואח"כ נפסלה, והתוס' כתבו דהיינו פסול שנעשה לאחר השחיטה כשכבר נתקדש בכלי שרת, [וראה בזה עוד להלן סט א] בהערה. ובמקדש דוד סימן ד' א' חקר לשיטת התוס' דתליא בשחיטה אם הכוונה דווקא לפסול ששייך רק לאחר השחיטה או לפסול ששייך אפילו קודם שחיטה רק שאירע במציאות לאחר השחיטה, ונפק"מ בנעשה בע"מ אחר השחיטה מיד, דפסול זה היה שייך גם קודם השחיטה.

9. המקדש דוד סימן ד' חקר אם אלו שלא היה

אינו "תמים" בעוף כשר. והביא ראייה לדבריו ממתני' דנקטינן יבשה גפה וכו' ונקטעה וכו' ומשמע דנעשה המום לאחר שנברא העוף על ידי אדם או על ידי חולי. וכמו כן משמע דהוי חסרון אבר שנראה בגלוי, אבל אם היה חסרון אבר פנימי לא.

6. כתב רש"י דהוי מחוסר אבר וס"ל דאם רק נתעורר העוף אין זה פסול להקרבה דבעינן מחוסר אבר דווקא, וכן כתב התוס' בד"ה משנסמית דהיינו שנחטטה העין, אולם הרמב"ם בהל' איסור"פ"ג ה"א כתב כפשטות הלשון, דגם אם נסמית העין נחשב למחוסר אבר, ובכתבי הגר"ז כתב שנחלקו בגירסת הספרא.

7. רש"י פירש טעם הפסול משום דכתיב "הקריבהו נא לפחתך", והתוס' בד"ה ושנסמית כתבו דמעטינן ממקרא דמן העוף ולא כל

ומקשיגן: ולא וכי שחיטה אינה עבודה? והאמר רב זירא: שחיטת פרה אדומה בזר פפולה. ומחוי רב עלה בביאור פסול זר בשחיטת פרה אדומה, מאי טעמא פסלה שחיטתו של הזר, כי "אלעזר" [בפרשת פרה נאמר "ושחט אלעזר"] שהוא כהן, ו"חוקה" כתיב בה, וכל היכא דכתיבה "חוקה" הוי לעיכובא, שחייבת להעשות דווקא לפי האמור בפרשה, והיינו בכהן ולא בזר.

ואם אמרת ששחיטה לא מיקרי עבודה ולכן אפילו זר כשר בשחיטה, כיצד יתכן שהשחיטה של פרה אדומה תהיה פסולה בזר [דקא סלקא דעתך דשחיטת פרה הוא מדין קדשים, וכיון שבקדשים לא מיקרי עבודה, גם בפרה לא מיקרי עבודה, ואם כן מאי טעמא פסיל בה זר?]

ומשניגן: שאני פרה אדומה, שאינה כשאר קדשים, דקדשי בדיק הבית היא, ואין בה קדושת מזבח, ומה שצריך כהן לשחיטתה אין זה משום דמיקרי עבודה, אלא גזירת הכתוב היא ששחיטתה פסולה בזר אף על פי שאינה מכלל עבודת הקדשים, ואין ללמוד ממנה לשחיטת קרבן.

ופרכיגן: ולא כל דכן הוא דשחיטה מיקרי

ודנה הגמרא: מאי שנא, מה ההבדל בין שמאל ולילה, דנחשבים מליקה המתרת איסור, שאם עלו לא ירדו, לבין זר וסכין, שלא נחשב מליקה המתרת איסור, ואינו מוציא מידי נבלה?

שמה תאמר, מליקה ביד שמאל נחשבת מליקה משום שמצינו דאית ליה הכשירה ביום הכיפורים, שהכהן הגדול נוטל את המחתה בימינו ואת הכף בשמאלו, ואם כן יש עבודה הכשרה אפילו בשמאל. וכן לילה, אית ליה הכשירה באיברים ופדרים, שהלילה כשירה לכתחילה להקטרת איברים ופדרים שדין הקטרתם בלילה, ועל כן תאמר שדוקא פסולים אלו מועילים להוציא מידי נבלה.

הרי יש לפרוך, זר נמי אית ליה הכשירה בשחיטה, שהרי שחיטתו של זר כשירה [דלא בעיגן כהן אלא מקבלה ואילך]. ואם כן, מאי שנא זר דלא מהני מליקתו להוציא מידי נבלה?

ומתריגן: שחיטה — לאו עבודה היא! אין שחיטת הזבח נחשבת עבודה שהרי היא נוהגת גם בחולין.⁽¹⁰⁾

ששחיטה לאו עבודה היא נחלקו הראשונים. שיטת רש"י לעיל יד ב דלאו עבודה היא כיון שכשירה אף על ידי פסולין.

והתוס' שם בד"ה ג"ה הביא פירוש הר"י דאורליגוש דלאו עבודה היא כיון דאף חולין בעו שחיטה ולא דווקא קדשים, ואם כן הציווי לשחוט אינו מטעם עבודה.

והתוס' עצמם פירשו דלאו עבודה היא מדשרי לעמוד בחוץ ולהושיט ידו ולשחוט

פסולין בקודש שאם עלו ירדו זה מטעם שהמזבח אינו קולט אותם בפסול כזה, או שאפילו אם המזבח קולטם, דינם לרדת מהמזבח. ונפקא מינה כשעלו כשרים, וכבר קלטם המזבח, ונפסלו בעודם על המזבח בסוג פסול שדינו שאם עלה ירד. והוכיח בשיטת הרשב"ד שבאופן הזה אם עלו לא ירדו, אף שפסולין בקודש.

10. ע"פ רש"י כת"י לפנינו. ובטעם הדבר

עבודה?

ומה פרה אדומה, שהיא קדשי בדק הבית, בעו כהונה ופסולים בזר אף על פי שאין עבודת פרה נחשבת עבודה. קדשי מזבח, שהם חמורים ממנה, מיבעיא? כל שכן הוא ששחיתתן עבודה וליבעי כהן!?

ומשנינן: אמר רב שישא בריה דרב אידי, מצינו לומר ששחיתת פרה שהיא קדשי בדק הבית הצריך בה הכתוב שתעשה בכהן על אף שאינה עבודה, מידי דהוה אמראות נגעים, ראיית נגע, דלאו עבודה היא, ואפילו הכי ובעיא כהונה, ורק הכהן יכול לטמאות או לטהר את הנגע. והוא הדין לשחיתת פרה אדומה, שהכשיר בה הכתוב כהן בלבד, אף על פי שאינה מכלל עבודת הקדשים. אך אי אפשר ללמוד ממנה ששחיתת הזבחים היא עבודה.

ומקשינן: ונילף שמליקת זר תועיל שאם עלה לא ירד, מבמה, שהרי זר כשר למלוק עופות בבמה לכתחילה, כי אין דין כהונה בבמה. וכיון שמצינו בעלמא בעבודות הבמה שכשר לכתחילה, אם כן יטהר הזר במליקה מידי נבלה?

ומתריצין: מבמה לא יליף. אין למדים בבמה כיון שהיא נחשבת כחול לגבי מקדש.

ומקשינן: ולא? וכי לא לומדים עבודת מקדש מעבודת במה?

והתניא, מנין ליוצא, שאם עלה לא ירד? דהיינו, מנין שאם יצאו אימורי חטאת ועולה חוץ לקלעים, ונפסלו ב"יוצא", שאם עלו על המזבח שוב לא ירדו? שהרי יוצא כשר בכמה! משום שבמת יחיד היא אפילו בשדות על הסלעים, במקום שאין קלעים.

ומתריצין: תנא, א"זאת תורת העולה" סמיך ליה. הדין שנאמר ביוצא שאם עלה לא ירד אינו נלמד מבמה, אלא התנא סמך על הפסוק "זאת תורת העולה", דדרשינן ממנו, תורה אחת צהא לכל העולים, שאם עלו לא ירדו. ומרבינן מ"תורת העולה" כל שהיה פסולו בקודש, שאם עלו לא ירדו, וממעטינן מהמיעוט "זאת" כל שלא היה פסולו בקודש, שאם עלו, ירדו. לפיכך, פסול "יוצא" שפסולו הוא בקודש, שהרי פסול זה הטא רק משבא לקודש, אחר שכבר נעבדה בו עבודה, ועל כן אם עלו לא ירדו. וכן הדין בשמאל ולילה, כיון שמצינו שכשירים בעבודות אחרות, חשיבי נמי כפסולו בקודש. אבל מליקת זר, שלא מצאנו להכשירה בעבודת פנים, לאו פסולו בקודש הוא, ועל כן מטמא בבית הבליעה ואם עלה ירד.

ורבי יוחנן חולק על דברי רב, ואמר: זר אין מטמא אבית הבליעה. זר שמלק אינו מטמא, דילפינן בבמה שכשירה בזר ולכן מועילה מליקתו להוציא מידי טומאת נבילה. אבל מליקת פכין, כיון דלאו מליקה ולא שחיטה היא, לא מצאנו כמותה להכשיר בענין אחר,

לר"י דאורלינש וודאי שיש מצוה בשחיתת קדשים מהתורה, אלא רק שאינה עבודת קרבן כזריקה וקבלה.

בפנים אע"פ דבשירות כתיב לפני ה', וכן אם נתלה ושחט, קיימא לן ששחיתתו כשירה. מה שאין כן בשאר עבודות, דפסולה היות ואין דרך שירות בכך. וכתב הבית הלוי [ב סימן כג] דאף

ועל כן מטמא אבית הבליעה.⁽¹¹⁾

כעת דנה הגמרא במחלוקת רב ורבי יוחנן במליקת זר על פי משנתנו:

תנן במשנתנו: כל הפסולים שמלקו, מליקתן פסולה.

והוינן בה: בשלמא לרבי יוחנן, "כל" לאתווי זר, הלשון "כל הפסולים" במשנה ניחא לרבי יוחנן, שהוא בא לרבות זה, שמליקתו מטהרת מנבילה. **אלא לרב**, דסבירא ליה מליקת זר מטמאה, "כל", לאתווי מאי? מה יש לרבות מהלשון "כל"?

ומפרשינן: **מאי לאו, לאתווי שמאל ולילה**, לרבות מליקה ביד שמאל או בלילה שמועילים לטהר מטומאת נבילה.

ודחינן: **שמאל ולילה בהדיא קטני**, הרי מליקה בשמאל ובלילה כבר כתובים במפורש במשנה, ומשמעות "כל" לכאורה בא לרבות מה שלא מוזכר עדיין במשנה!?

ומתריצין: **תני, והדר מפרש**, בתחילה המשנה נקטה כלל, ואחר כך המשנה חוזרת ומפרשת הענין.

ועוד יש לדון על פי משנתנו: **תא שמע** מהא דתנן, **זה הכלל כל שהיה פסולו בקודש אינו מטמא בגדים** דהיינו טומאת נבלה אבית הבליעה.

והוינן בה: בשלמא לרבי יוחנן כל לאתווי זר שבא לרבות מליקת זר דאינו מטמא, **אלא לרב לאתווי מאי** כיון דסבירא ליה דמליקת זר מטמאה מה בא הכלל לרבות?

ופרכינן: **ולטעמיה**, שמשנתנו ניחא לרבי א-טז יוחנן, הא דקתני סיפא "כל" **שלא היה פסולו בקודש מטמא בבית הבליעה, לאתווי מאי?**

ומשנינן: **אלא, רישא** דקתני כל שפסולו בקודש אינו מטמא — **לאתווי שחיטת קדשים בפנים** שעופות קדשים שנשחטו במקדש נפסלו משום שאין להם הכשר אלא במליקה, אך אינם מטמאים בבית הבליעה, ודין זה לא נשנה במפורש במשנה אלא נלמד מהרישא ד"כל" שפסולו בקודש ואילו **סיפא** דקתני כל שלא היה פסולו בקודש מטמא בבית הבליעה — **לאתווי מליקת חולין בחוץ**, שאין להם הכשר אלא בשחיטה, ולא חשיבה מליקה לטהרם מידי נבילה.⁽¹²⁾

דאף הם לא היה פסולם בקודש, והא דנקט רק למליקת חולין בחוץ הוא משום דהתנא נקט חולין בפנים וקדשים בחוץ, ולא נקט חולין בחוץ.

וכבר הקשו התוס' לעיל בד"ה אמר על דבריו דיתכן להיות נרבע שפסולו בקודש כגון שנרבע בעזרה. ויעויין בשטמ"ק דף כז ב אות א' שהקשה כן.

ובאמת קושיתם היא על שיטת רש"י בביאור ענין פסולו בקודש, דפירש דהיינו שכבר באה

11. ע"פ פ' רש"י דילפינן לר"י זר מהא דכשר בבמה.

ובשטמ"ק [אות ה'] פירש דיליף זר מהא דכשר בשחיטה. וכן פירשו התוס' סט א בד"ה ולטעמיה. ומדבריהם שם עולה נפק"מ בפירושים בבעל מום, דפסול בבמה וכשר בשחיטה. [נתיבות הקודש].

12. וברש"י כת"י כתב דהוי מצי נמי למימר דאתי לאתווי נרבע, מוקצה, נעבד, אתנן, ומחיר